

הגאון רבי חגי נפתלי איזירר שליט"א

בית הדין הגדול בי-ם

קבלת מצוות בגרות

ראשי פרקים

- א. פתיחה
- ב. קבלת מצוות כגורם מעכב בגרות
- ג. קבלת מצוות באופן חלקי
1. שיטת האחיעזר והנצי"ב
2. שיטת בעל האגרות משה והמשנ"ב
- ד. סיכום

א. פתיחה

נושא הגיור הפך (לצערנו) בשנים האחרונות לענין של אידיאולוגיה והשקפת עולם. יש אכן נושאים הלכתיים שכבר נקבע ע"י חז"ל שהגישה לדון בהם תהיה מתוך נטיה למצוא פתח להקל כגון התרת עגונות. עם זאת ידוע שגם בענייני עגונות יש מסגרת הלכתית וכללים מוגדרים לפרטי פרטים והעסוק בהתרתן של עגונות הוא בד"כ נחלתם של הפוסקים גדולי הדורות.

בענין הגיור לא נזכרה בחז"ל מגמה כזו. נכון יותר לומר שהמגמה היא הפוכה: "קשים גרים לישראל"; "רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים". אין אלו דברי אגדה גרידא. גם בהלכה אנו מוצאים דרישה להכבדה ודחיה, מגבלות ו"מבחני כניסה" קשים עד שתהא "שמאל דוחה" ורק לבסוף "ימין מקרבת".

בסדרת מאמרים (שנדפסו לפני שנים רבות) הראינו שהגישה הנ"ל נובעת מהרצון והצורך לעצור בעד גרים שאין כוונתם רצויה שהם "חוזרים בשביל דבר ומטעים את ישראל" ורק לאחר שבי"ד נוכח כי "מתאמצים הם" וכי כוונתם שלמה אזי "שהוי מצוה לא משהינן".

במאמר זה נתיחס ל"גופו של הגיור" – קבלת המצוות. ההתייחסות תהיה הלכתית בלבד בלי שום פניה להשקפות או ל"מטרות לאומיות" שאין בכחן לשנות דבר בהלכות הגיור המסורות לנו בספרי הפוסקים ובקבלה מרבתינו.

ב. קבלת מצוות כגורם מעכב בגרות

כאשר ביי"ד מקבל גר קטן חסרה לכאורה קבלת מצוות, שהרי קטן לאו בר דעת הוא לקבל מצוות וגם אנו לא יכולים לקבל עבורו. והתוס' כתובות יא שקבעו שגר קטן גיורו הוא מדרבנן קבעו זאת רק בגלל שזכיה לקטן היא מדרבנן ולא בגלל שחסרה קבלת מצוות. ויש לומר שכיון שקטן הוא לאו בר חיוב מצוות לכן אין היהדות שלו יהדות של שמירת מצוות ולכן לא בעי קבלת מצוות גם אם קבלת מצוות בגדולים היא מעכבת ומדאורייתא. וכך הובא בשטמ"ק (כתובות יא) בשם שיטה ישנה.

אבל הריטב"א שם כתב שקבלת מצוות היא דרבנן וכשאי אפשר בקבלת מצוות כגון בקטן אין קבלת מצוות מעכבת. להלן נראה שדעת הריטב"א היא דעת יחיד בנדון.

בתוס' סנהדרין סח,ב בתרוץ האחרון מבואר להדיא שקטן המתגייר צריך קבלת מצוות וזה מתבצע כאשר הוא נהיה גדול ואינו מוחה. כך כתבו גם הרשב"א והריטב"א (כתובות יא) בשם התוס'.

נראה ג"כ שקבלת מצוות זו היא מן התורה. כי לדעתם שם (סנהדרין סח) גיור קטן הוא מהתורה וכאשר מוחה ואינו מקבל מצוות הגיור בטל וחוזר להיות נכרי. לדעת תוס' אין המחאה קשורה עם דין זכיה כלל. (אמנם צ"ע דמהסוגיא משמע שכשהוא קטן הוא נחשב כישראל אף לפני שהגדיל וקבל מצוות וצ"ל שקבלת המצוות כשיגדיל פועלת למפרע וכך מפרש בצפנת פענח. אבל ברשב"א ובריטב"א הנ"ל כתבו בשם תוס' שעד שיגדלו ויקבלו מצוות אינם גרים גמורים).

בנקודה זו שקבלת מצוות היא מהתורה לא חלקו שאר התרוצים שבתוספות סנהדרין וכתובות על התרוץ האחרון שבתוספות סנהדרין ולכן נראה מזה שדעת תוספות אינה כדעת הריטב"א.

בשאלה אם צריך שלשה לעכובא בקבלת מצוות ובטבילה נחלקו הראשונים. דעת הרמב"ם והרי"ף לפי באור הלבוש היא שבקבלת מצוות שהיא גוף הגרות צריך שלשה לעכובא ואילו במילה וטבילה צריך שלשה - לגבי המתגייר, גם בדיעבד אבל לגבי זרעו מכשירים מילה וטבילה שלא בפני שלשה אבל קבלת מצוות הוי לעכובא בפני שלשה גם לגבי זרעו.

הדעה הראשונה שבלבוש סוברת שגם לגבי דידיה אין עכוב בדיעבד אם המילה והטבילה היו בפני שנים אבל קבלת מצוות שהיא גוף הגיור צריך שתהיה בפני שלשה לכו"ע וזה מעכב אפילו בדיעבד.

וזה לשון הלבוש יו"ד סימן רסח:

כל עניני הגר בין להודיעו המצוות בין המילה בין הטבילה צריכים שיהיו בשלשה הכשרים לדון וביום דמשפט כתיב גביה: משפט אחד יהיה לכם ולגר, מה משפט צריך ג' וביום אף עניני הגר צריכים ג' וביום. מיהו עיקר לשון המשפט משמע שלא נאמר אלא לענין גוף הגירות **דהיינו לקבלת עליו המצוות**, אבל שאר העינינים שצריכין שלשה אינן אלא דרבנן לפיכך לא אמרו שצריכין שלשה למילה וטבילה אלא לכתחילה אבל בדיעבד אפילו לא מל או לא טבל אלא בפני שנים או קרובים ובלילה הוי גר ואפי' לא טבל לשם גירות אלא איש שטבל לקרויו ואשה שטבלה לנדתה הוי גר ומותר בישראל דהא מ"מ היתה הטבילה לשם קיום דת תורתנו חוץ מקבלת המצוות שמעכבת אם אינה ביום ובשלשה. ולהרי"ף והרמב"ם אפי' בדיעבד שטבל או מל בפני שנים או בלילה מעכב ואסור בישראלית דמשפט כתיב ביה וסבירא ליה דקאי על הכל על קבלת מצוות ומילה וטבילה ולפיכך כל לגבי דידיה הוי כלכתחילה שאעי"פ שמל וטבל בפני שנים הרי יכול לחזור ולעשות הטפת דם ברית וטבילה אחרת בפני ג' לפיכך אין משיאין לו ישראלית עד שיחזור ויעשה בפני שלשה, דגבי דידיה הוי ליה כתחלת דין שאינו אלא בפני שלשה וביום אבל אם קביל עליה בפני שלשה למול ולטבול והודיעוהו מקצת מצוות כדין והלך ומל וטבל בלילה או שלא בפני שלשה ונשא אשה ישראלית והוליד ממנה בן לא פסלין ליה, דגבי הבן הוי המילה והטבילה כגמר דין דמכשירינן דיעבד בלילה ושלא בפני ביי"ד.

בלבוס לא ביאר לנו מי הוא בעל הדעה הראשונה אולם הכונה כנראה היא לרמב"ן.

הרמב"ן בחדושו ליבמות מה,ב כתב וז"ל שם: **לגבי קבלת מצוות צריך שלשה אפילו בדיעבד דמשפט כתיב ביה** מה התם שנים שדנו אין דיניהם דין אף כאן אינו גר אפילו בדיעבד. אבל מי שהודיעוהו מקצת מצוות וקיבל עליו בב"ד למול ולטבול אם הלך ומל וטבל שלא בפני ב"ד הרי זה כשר ולא פסלין לזרעיה ולא מנסבינן ליה לדידיה עד דטביל בפני שלשה משום דלכתחילה בעינן שלשה בין בקבלה בין בטבילה. שמא תאמר שהדין דבעינן שלשה הוא לעכובא מדרבנן בלבד, זה אינו; שהרי הרמב"ן בחדושו (יבמות מו,ב) מתקשה בשאלה כיצד מקבלים גרים בזמן הזה, כשאינן לנו דינים סמוכים, ועונה: "אפשר דגר צריך שלשה גמירא ומשפט כתיב ביה אסמכתא וכי גמירי שלשה גמירי מומחין לא גמירי" הרי שסי"ל שדין שלשה הוא הלכה למשה

מסיני - 'גמירי', ולשיטתו הנ"ל הרי דין שלשה הוא רק בקבלת מצוות, על כן מוכח שקבלת מצוות היא מדאורייתא (הלמ"מ). הרמב"ן (שם) מתרץ תרוץ נוסף דילפינן מ'לדורותיכם' שבכל הדורות אפשר לקבל גרים, אף כשאין מומחים. ואפשרות נוספת שיעבדינן שליחותיהו והוי דאורייתא. אף משני התירוצים האחרונים ברור שדין שלשה הוא דאורייתא והואיל ולרמב"ן שלשה לעכובא בקבלת מצוות בלבד ע"כ שקבלת מצוות בגרות הוא לעכובא מן התורה.

הרשב"א שם ד"ה הא דאמרין כתב שהרמב"ן כתב כן לפרש בזה דעת הר"י, שאע"פ שהר"י סובר שטבילה בפני שנים אינה פוסלת את זרעו מ"מ אם קיבל על עצמו בפני שלשה למול ולטבול והודיעו מקצת מצוות והלך וטבל בפני עצמו גר הוא לכתחילה ולא פסלינן לזרעיה אבל לדידיה לא מנסיבנן בת ישראל וכ"כ בנמוק"י בבאור דעת הר"י. מדבריו עולה ברור שקבלת מצוות היא לעכובא מן התורה, שאם לא כן לא היה סגי בשלשה בקבלת מצוות כשאין שלשה במילה ובטבילה. אם קבלת מצוות אינה לעכובא מן התורה כיצד נאמר שמילה וטבילה שהם מדאורייתא לכו"ע, נגרות ונסמכות על השלשה שהיו בקבלת המצוות; ויש להוסיף שהראשונים שחלקו על הר"י, לא חלקו בדין זה אלא הוסיפו שגם במילה ובטבילה שלשה הם לעכובא.

וכן דעת התוס' יבמות (מה, ב ד"ה מי לא טבלה) שהקשו מה מהני שטבלה לנידתה הרי לא טבלה בפני ג' ותרצו "הא דבעינן שלשה היינו לקבלת המצוות" וכ"כ הרא"ש שם סימן לא. כך גם נפסק בשו"ע יו"ד רסח סעיף ג "כל עניני הגר בין להודיעו המצוות לקבלם בין המילה בין הטבילה צריך שיהיו בג' הכשרים לדון וביום מיהו דוקא לכתחילה אבל בדיעבד אם לא מל או טבל אלא בפני ב' (או קרובים) ובליה אפילו לא טבל לשם גרות אלא איש שטבל לקריו ואשה שטבלה לנדתה הוי גר ומותר הישראלית **חוץ מקבלת מצוות שמעכבת אם אינה ביום** ובשלשה ולהר"י והרמב"ם אפילו בדיעבד שטבל או מל בפני שנים או בלילה מעכב ואסור בישראלית אלא אם נשא ישראלית והוליד ממנה בן לא פסלינן ליה".

וכתב שם הט"ז על כך שקבלת מצוות לכו"ע צריך שלשה וז"ל: **שזהו גוף הדבר והתחלתו** אבל מילה וטבילה הוי כגמר דין דמן התורה הוי בלילה.

מלשון הלבוש שקבלת מצוות היא "גוף הגרות" ומלשון הט"ז "שזהו גוף הדבר" אנו למדים שקבלת מצוות אינה רק תנאי מעכב בחלות הגרות אלא שהיא מהות הגיור או לכל הפחות חלק ממעשה הגיור. ואם נשאל כיצד א"כ מתקיימת קבלת מצוות בגר קטן יש ליישב בשני אופנים:

א. קבלת מצוות מתקיימת כשהגדילו ולא מחו כפי שכתבו תוסי' סנהדרין סח, הרשב"א והריטב"א בשם תוסי' כתובות יא, ועד אז לא נגמרה הגרות.

ב. באדם בר דעת, מצד חלק הדעת שבו צריך גיור ע"י קבלת מצוות אבל במי שאין לו דעת הגיור נעשה ע"י מילה וטבילה בלבד.

אלמלא דברי הלבוש והט"ז היה ניתן לומר שקבלת מצוות אמנם מעכבת כתנאי לחלות הגיור אבל לא כחלק ממעשה הגיור וכמובן לא כמהות הגיור ולכן בקטן שאין התנאי יכול להתקיים שוב אינו מעכב, אך כאמור זו אינה דעת הלבוש והט"ז.

יש להוסיף שהשרידי אש (ח"ב סי' קט) מפרש כך את דעת הרי"ף. ניתן לפרש כך את דברי השטמ"ק בשם שיטה ישנה הנ"ל. בספר ברכת שלמה (לגר"ש טנא, אבי"ד ת"א, בסי' ב) מובא בשם ספר דברי אליעזר (להגרא"י פרנקל, על מסכת כתובות סי' ז) ששיטת הרי"ף דקבלת מצוות אינה מעכבת בדיעבד ולכן השמיט את הדין ד'הגדילו יכולים למחות'. גם בזה יש לחלק בין חוסר קבלת מצוות של קטן שזה לא מעכב לבין גדול שיודע מהמצוות ואינו מקבל לקיימן שבוזה גם הרי"ף יודה (וכך נקט השרידי אש בדעת הרי"ף). וע"ע בפד"ר כרך י עמ' 198 בדברי הגר"ש דייכובסקי שליט"א שהרחיב בזה, וציין שם למאמרו של הגר"י רוזנטל (מוריה' ניסן תש"ל).

מכל הני מילי מבואר שקבלת מצוות מעכבת בגיור ולחלק מהאחרונים היא נחשבת גוף הגיור ובעיני בפני שלשה ובלא"ה אינו גר. ומה שנקטו לפעמים לשון של הודעת מצוות היינו לצורך הקבלה של המצוות והעיקר הוא קבלת מצוות שהיא גוף הגיור.

וע"ז קשה שהמחבר שם רסח סעיף יב כתב "ואם לא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו שכר המצוות וענשן ומל וטבל בפני ג הדיוטות הרי זה גר" ולשונו של המחבר לקוח מדברי הרמב"ם בהל' אסו"ב.

הרמב"ם (אסורי ביאה יג,ז) כתב:

גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעו המצוות וענשן ומל וטבל בפני שלשה הדיוטות הרי זה גר.

וכתב שם המגיד משנה "זה פשוט שאין הודעת המצוות מעכב" וכיצד אומר המ"מ שהוא פשוט ולעיל (יג,ט) הביא דברי הרמב"ן דקבלת מצוות בפני שלשה הוא לעכובא.

בישוב הקושיות כותב החמדת שלמה יו"ד סימן כט ס"ק כב וז"ל:

ע"כ נראה לע"ד דקבלת המצוות והודעת המצוות שני ענינים הם דקבלת המצוות היא בסתם שקיבל עליו ליכנס בדת יהודית דזה הוי ממילא קבלת המצוות, והודעת המצוות הוא להודיע לו ענין המצוות כדאיתא בגמ' אכלת חלב וכו' וכן שכרן ועונשן כדאיתא שם וזה אינו מעכב ולעולם בקבלת המצוות בסתם מעכב דזהו עיקר הגירות שנכנס לדת יהדות ובוזה אתי שפיר דברי השו"ע, שבתחילה כתב דקבלת המצוות צריך ג' לעכובא ובסוף הסימן העתיק הרמב"ם הנ"ל. גם הוסיף שם תיבת שכרן של מצוות ועיי"ש. ולעולם קבלת המצוות ודאי דמעכב רק דזה נכלל בטבילת גירות דכיון שטבל עצמו להיות גר ולהכנס בדת ישראל ממילא הוי קבלת המצוות כך היה נראה בעיני פשוט אח"כ ראיתי בב"ח שכתב וז"ל אע"פ שכתב הרמב"ן (הרמב"ם) דכשר אעפ"י שלא היה קבלת המצוות כל עיקר מלשון זה נראה שהבין דלהרמב"ם לא בעי קבלת מצוות כלל, ולפי"ז יסתרו דברי השו"ע אהדדי אבל לפי מ"ש א"ש.

מסקנת החמדת שלמה שם שלר"י, רמב"ם, רמב"ן והרשב"א קבלת מצוות בב"ד היא לעכובא.

כאמור לעיל הרי דברי התוס', רמב"ן, רא"ש ורשב"א ברורים שקבלת מצוות היא לעכובא ונראה שהמחבר בשו"ע והמ"מ ג"כ סוברים כך. אמנם בשו"ת תורת אמת למהר"א ששון (סימן כ) הבין כמו הב"ח בדעת הרמב"ם. תחילה כתב שם שדעת הרמב"ן והטור שקבלת מצוות מעכבת. ואח"כ הביא דברי הרמב"ם שאם לא הודיעוהו המצוות הרי זה גר ודברי המגיד משנה שפשוט הוא. ותמה על המ"מ שאומר שפשוט הוא שהרי המ"מ כתב לעיל מיניה דעת הרמב"ן שקבלת בפני ג' היא לעכובא. אלא שמהר"א ששון מדייק מהרמב"ם שהעיקר המילה והטבילה וז"ל:

הן אמת שאפשר שכתב כן ממה שלא הזכיר רבנו אלא הטבילה אפילו בהכשר עצמו וכמו שהזכרתי שכתב ואעפ"כ אם באו להתערב וכו' עד שיטבילו בפנינו דמשמע שאין העכוב אלא בטבילה יהיה מה שיהיה. הרי נראה מכאן שקבלת מצוות אינה מעכבת.

מ"מ גם לדעת מהר"א ששון אין זה אלא דעת הרמב"ם אבל הרמב"ן, הרשב"א, הרא"ש והתוס' שהבאנו חולקים וגם בדעת המחבר ומפרשי השו"ע מוכח שסוברים כרמב"ן וא"כ פרוש החמד"ש הוא העיקר ואין לנו אלא שההלכה היא שקבלת מצוות מעכבת.

ג. קבלת מצוות באופן חלקי

במקרה הנדון¹ הודתה האשה שבזמן הגיור קבלה על עצמה להיות מסורתית לא דתית. וכשנשאלה מה כוונתה ציינה לדוגמא שלא חשבה להתלבש כמו הדתיות. כשנשאלה להבהיר יותר לא ידעה להבהיר. בהעדר הבהרה ומתוך שהצהירה שכיום יודעת בדיוק מהו מסורתי ומהו דתי עלינו להשתמש בפרוש המקובל כיום והוא שהמסורתי הוא מי שמקיים מצוות באופן חצוני וחלקי ובוחר לעצמו את מה שנוח לו לקיים. גם אם הוא שומר שבת אזי כוונתו לקדוש והדלקת נרות או להמנע מבישול אבל הוא נוסע בשבת וצופה בטלביזיה ושומע רדיו. כך גם שומר רק באופן חלקי בכשרות וכן בכל דבר. בגמ' בכורות ל,ב מבואר "נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו רבי יוסי ברבי יהודה אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים".

נשאלת השאלה האם התנאי של קבלת כל המצוות **כולן** הוא לענין לכתחילה שאם אינו מקבל **הכל** אין מקבלין אותו או שמא גם בדיעבד אם ב"ד הדיוטות קבל גר כזה ומל וטבל האם גרותו בטלה.

1. שיטת האחיזר והנצי"ב

שאלה זו עלתה בספר בית יצחק שנסתפק בדבר והאחיזר דן בדבריו ודעתו שאינה גרות וז"ל האחיעזר (ח"ג סימן כו ס"ק ה): "וראיתי כעת בס' בית יצחק חיו"ד ח"ב שכ"כ דכיון דאיכא אומדנא דמוכח ול"ש בזה דברים שבלב אינם דברים לא הוי קבלת גרות. גם מסתפק שם בגוף הדין דאין מקבלין בחוץ מד"א אפילו דקדוק אחד מד"ס דלא נתבאר מפורש אי גם דיעבד ל"ה גר ומשבת דף לא קצת ראייה דמהני... אך מסברא נראה דכיון דקבלת מצוות מעכב בודאי בעינן שיקבל עליו כל המצוות אלא שיש להסתפק אם אינו מקבל דקדוק אחד מד"ס אפשר דמה"ת הוי גר כיון דקיבל עליו כל מצוות התורה ואולי כיון דמילי דרבנן אתנייהו בלא תסור הוי כמתנה על דבר תורה וצ"ע".

בנדון שלנו ענין לבוש צניעות יש בו גם צדדים של אסור תורה ובפרט שאמרה שכונתה היתה להיות מסורתית ודאי שהרבה דקדוקים של דאורייתא לא קבלה.

¹ חלק מפסק דין בנדון.

שאלה זו נדונית גם בשו"ת משיב דבר של הנצי"ב חלק ה סימן מו ופשיטא ליה שהוראת הגמרא היא רק לענין לכתחילה אבל בדיעבד הוי גר גם אם לא קיבל על עצמו פרט מסוים וז"ל שם: "ואמנם יש לחקור בזה הענין במי שמל וטבל אלא שלא קיבל עליו כל המצוות וכדאיתא בבכורות דף ל שאין מקבלין בזה האופן אם עברו וקבלו אי הוי גר או לאו וזה פשיטא דלשון אין מקבלין כו' אינו אלא שאסור לקבלו אבל מ"מ אם עברו וקבלו הוי גר ומכריחין אותה לשמור דת ישראל... וראיה מהלל שבת לא,א שקיבל להגר בעוד שלא קיבל עליו עול מצוות ולא מהני ישוב שכתבו התוס' יבמות (דף כד,ב ד"ה לא) ופי' רש"י במסכת שבת שם ד"ה גייריה שהיה בטוח שיקבל עליו עול מצוות אלא לענין אסור לכתחילה שאין מקבלין, ע"ז מהני הישוב שהיה הלל בטוח באותו אדם שלבסוף יקבל אבל אי נימא שאין בקבלה זו ממש ועדיין אינו גר מאי מהני בזה שהיה הלל בטוח וזה ברור".

ועיין מהרש"א שבת שם שפירש שהלל המתין מלגירו עד שקיבל על עצמו קבלה גמורה ודלא כפי' הנצי"ב. אולם גם לדעת הנצי"ב נראה פשוט שאין הוא חלוק על הרמב"ן והתוס' ורוב הראשונים והמחבר בשו"ע וכל הפוסקים שס"ל שקבלת מצוות מעכבת. הוא נחלק רק על הדרישה שיקבל כל המצוות בלי יוצא מהכלל. לכן נראה פשוט שאם לא קיבל על עצמו שמירת שבת או שאר מצוות באופן שאם היה ישראל עובר עליהן היה נחשב למומר לכל התורה גם הנצי"ב מודה שאין זו קבלת מצוות ובנדון שלנו שאמרה שחשבה להיות מסורתית הרי ידוע שהמסורתי נבדל באופן מהותי מן הדתי בזה דאינו מקבל מרות המצוות אלא עושה ומקיים מה שנוח לו וגם במה שעושה אינו מדקדק בפרטי הלכות כלל ולכן נראה שגם הנצי"ב מודה בזה שאינה קבלת מצוות. אמנם אם נתיחס לזה שלא קבלה על עצמה לבוש צניעות של הדתיות היה מקום להכשיר הגיור עפ"י הנצי"ב הנ"ל. אבל החלטה להיות מסורתית בלבד היא חסרון כללי בקבלת מצוות וגם הנצי"ב מודה בזה.

הנצי"ב שם בהמשך דבריו דן לחלק בין זמן הגמרא שהיו דיינים סמוכים לזמננו. שכן בזמננו אין סמוכים והרי הגיור צריך בי"ד אלא שאנו פועלים מכח שליחותייהו של הסמוכים ואם אסור לקבל גר (שאינו מקבל הכל) הרי גרותו תפסל גם בדיעבד כי אין אנו שלוחים לענין גיור זה. ותירץ שמ"מ לדעת הר"י והרמב"ם שבדיני ממונות ילפינן מבצדק תשפוט שלא צריך מומחים אי"כ גם בגיור לא צריך שליחותייהו. יש כמובן להוסיף שיש תרוץ נוסף בתוס' יבמות שאין אנו זקוקים שליחותייהו. משום שבגרות כתיב "לדורותיכם" ולכן גם לתרוץ זה אם קיבל פרט למצוות מסוימות יתכן שגרותו גרות.

לאחר העיון נראה כי מ"מ דברי הנצי"ב מוקשים כי רש"י שואל על הלל מאותה ברייתא של בכורות ל ואומר שלפיכך דחה אותו שמאי בנוזיפה. בטעמו של הלל אומר רש"י "דלא דמיא הא לחוץ מדבר אחד, שלא היה כופר בתורה שבע"פ אלא שלא היה מאמין שהיא מפי הגבורה". כלומר הנכרי שבא לפני הלל היה מוכן לקבל כל התורה שבכתב וכל דקדוקי התורה שבע"פ אלא היה סבור שהתושבע"פ למדוה בהיקש או סברה אבל לא ניתנה למשה בסיני ולמרות שזה פגם בדעות מ"מ יש כאן קבלת עול תורה ומצוות. ולפי המהרש"א ג"כ נדחים דברי הנצי"ב שהוא מפרש שהלל גיירו רק אחרי שקיבל מצוות לבסוף. ובהגהות מהר"מ הורוץ שבת שם מפרש שהעיקר כפרוש מהרש"א. והרש"ש מנסה להסביר את דברי רש"י שאכן קבלו לגיור כאשר עדין לא האמין שהתושבע"פ מסיני וכותב וז"ל: "ני"ל כונתו דכופר לא מיקרי אלא אחרי החקירה בכל חלקי הסותר אבל זה לא חקר ולא נוכח אלא שלא היה מאמין כו' לכך הובטח שלאחר שיברר אליו אמיתת הדברים ישוב מאמין".

ובחכמת שלמה ליו"ד סימן רסח הביא דברי רש"י הנ"ל ופירש אותם כפשוטם וזה לשונו :

הנה מזה מוכח דהגר הבא להתגייר, אם מתנה שמקבל עליו כל התורה חוץ מדבר אחד אפי' מדרבנן אין מקבלין אותו, אבל אם רוצה לקבל תורה שבע"פ רק שאומר שאינו מפי הגבורה אז מותר לקבלו והיינו כשהרב סומך על חכמתו שיקבלנו וכו' והתימה על האחרונים שלא הביאו זה.

ועיין במאמר של הגר"י גודלברג בשורת הדין כרך ג עמ' קסט-קעג שהרחיב בנושא זה.

מ"מ כבר בארנו שגם לפי הנצי"ב בעיני קבלת מצוות וכאשר חסר קבלת שמירת שבת או חסר קבלת מצוות שהעובר עליהן הוא בגדר מומר לכה"ת לא הוי קבלת מצוות גם לדידיה. בתבוי"ש יו"ד סימן ב מבאר שמומר לכל התורה כולה לא צריך שיעבור ממש כל התורה אלא אם פוקר בגי' אסורים הוי כמומר לכה"ת.

והמקבל להיות מסורתי ולא דתי הוא פוקר ביותר מגי' אסורים וגם תשבת דידיה אינה שבת שלפי ההלכה. וכן דעת הגר"י ויינברג שהמקבל "חוץ מדבר א"י אינו גר כלל (שרידי אש ת"ב קט).

2. שיטת בעל האגרות משה והמשנ"ב

הספק שעורר הנצי"ב נדון גם באגרות משה להגר"מ פינשטיין בשני מקומות. באגרו"מ ביו"ד חלק ב סימן קכד (בתשובה משנת תשכ"ז) כתב דלא כנצי"ב וז"ל שם: "אבל לפ"מ שבארתי בחדושי בשביל הקושיא דהא גר כשלא קיבל אף דקדוק אחד אין מקבלין אותו כדאיתא בבכורות דף ל ומשמע שגם כשקבלו אותו אינו גר מדלא הוזכר שבדיעבד הוא גר וגם מרמב"ם פי"ד מאיי"ב ה"ח שכתב ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג אבל בזה"ז אפילו קיבל עליו כה"ת כולה חוץ מודקדוק אחד אין מקבלין אותו הרי משמע שאף לחשיבות של גר תושב אין מקבלין אותו ואם היה נעשה בדיעבד גר צדק לא שייך לדון כלל מדין גר תושב דאם קבלוהו הרי הוא גר צדק ואם לא קבלוהו גם בדבר גר תושב אין לדון וגם הא דין גר תושב ליכא כלל בזה"ז אף כשקבלוהו בדיעבד".

באגרו"מ יו"ד ח"ג סימן קו (תשובה משנת תשכ"ט) האריך בנדון הנ"ל. שם דן בגירות שמוכנה לקבל כל התורה פרט לתלבושת נשים צנועות וכונתה להתלבש בבגדים שמתלבשות בעוה"ר סתם הנשים שבדור פרוץ זה. וכתב שם שמעיקר הדין מצאנו גר שנתגייר לבין הנכרים שאינו יודע מאסור ע"ז ומאסור שבת ובכ"ז הוי גר ומסביר זאת משום שאותו גר מקבל על עצמו לקיים מה שיהודים נוהגים לפי דתם ואע"פ שאינו יודע דתם כלל מ"מ קבלה זו מספיקה. אבל כשיודע הדת ואינו מקבל פרט מסוים ממצוות הדת בזה יש לעיין. הגרמ"פ נוקט במפורש את חלוקו של החמדת שלמה שקבלת מצוות מעכבת והודעת מצוות אינה מעכבת, להלכה ובאשר לספיקו של הנצי"ב הביא הראיה מהלל ופירש שם את דברי רש"י שמשמע מיניה שלא כמהרש"א שאל"כ לא היה רש"י מקשה מהגמ' דבכורות. בתרוץ רש"י הבין הגרמ"פ שהגוי לא היה מוכן לקבל התושבע"פ ולקיימה וסבר שיש תושבע"פ אחרת ממה שבידנו וזה כבר סרוב לקבל הרבה מצוות.

לפיכך הוא מגיע למסקנה: "שכיון שאיכא עכ"פ קבלת מצוות אף שלא בכולן, הוא גר ונתחייב בכולן אף שלא קבלם, דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה ואין ענין קבלת המצוות משום דבלא קבלת המצוות א"א לחייבו אלא דהוא דין ממעשה הגרות דבעינן קבלת המצוות כמו דבעינן מילה וטבילה, וסגי לזה קבלת איזה מצוות אף שלא קיבל כולן".

הרי שהגרמ"פ מיקל לענין שאלה זו הרבה יותר מקולתו של הנצי"ב וסגי שיקבל "איזה מצוות" ובסיום התשובה כתב "וא"כ גיורת זו שאינה רוצה לקבל תלבושת נשים לכתחילה ודאי אין לקבלה ודיעבד אם קבלוהו תלוי

בספק זה יותר נוטה שבדיעבד היא גיורת" הרי שלא פסק סופית רק מטין אתמר.

אמנם מצאתי בבאור הלכה לחפץ חיים זצ"ל שדעתו דלא כנצי"ב והגרמ"פ: בהלכות שבת סימן דש בבאור הלכה מביא המשני"ב שהמג"א פסק שגוי שכיר שקיבל על עצמו מצוות של העבד הגם שאינו עבד ואינו קנוי לישראל מ"מ הוא אסור בחלול שבת וצריך לנהוג בכל אסורי שבת. שואל שם הבאור הלכה וז"ל: "צע"ג כיון שאין קנוי לו הלא בודאי אין גרות לחצאין ומאי מהני קבלתו למצוות הנהוגות בעבד הלא קי"ל בבכורות (בפרק עד כמה דף ל) א"י שבה לקבל עליו ד"ת חוץ מדקדוק אחד אין מקבלין אותו ודווקא בעבד שגופו קנוי ויש עליו שם עבד גילתה לנו התורה דבאיש כזה די אם יקיים רק מצוות הנהוגות באשה משא"כ באדם דעלמא אין לנו בתורה רק או גר תושב או ישראל גמור וזה שלא רצה לקבל עליו כל התורה מסתברא דאין מדרגתו אלא כגר תושב ומנא ליה למג"א שיהיה עדיף מגר תושב".

והרי הנדון של המג"א והמשני"ב הוא בדיעבד משמע להדיא שמי שלא קבל דקדוק אחד אינה קבלת מצוות אפילו בדיעבד. עולה מהני"ל שגם אם נתייחס לפרט המסוים שציינה שלא קבלה על עצמו הלבוש הידוע לדתיים יש ספק בכשרות הגיור בגלל ספקותיו של הגרמ"פ ובגלל דעתו של המשני"ב. בפרט שאצלנו יש חסרון יסודי בקבלת מצוות שלהיות מסורתית פרושו שלא להיות תחת מרות ההלכה כלל. והמסורתית בוחר לו את הנוח לו וגם השבת אינה השבת שלפי ההלכה וכך גם כל מצוות התורה הם למחצה לשליש ולרביע.

ד. סיכום

מכיון שחידושו של הגרמ"פ נוגע לשאלה של איסורי תורה אי אפשר לעשות מעשה כדבריו לאחר שהוא בעצמו בתשובה אחרת הגיע למסקנה שונה וכן משום שהנצי"ב, האחיעזר והמשני"ב חולקים עליו, ובפרט במקום שהגר לא מקבל על עצמו מצוות כאלו שהעובר עליהן נחשב כמומר לכל התורה כולה כגון שמירת שבת או חסרון בקבלת עקרי האמונה, וכך דעת גדולי הפוסקים בדורנו.

מן האמור לעיל מתבאר כי כוונת התורה במערכת של מצות הגיור איננה לגיורים מסיביים 'ערב רב', אלא למתן פתח לבודדים מאומות העולם, החפצים באמת ובתמים להכנס תחת כנפי השכינה ולקיים תרי"ג מצוות.

הגאון רבי חגי נפתלי איזירר

גם בחזון הנביאים לעתיד לבוא אין נבואה על גיור המוֹנֵי גויים אלא רק על יחידים – מהמובחרים שבהם – "נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם" (תהלים מז וברד"ק שם). את "המטרה הלאומית" לחזק את עם ישראל בכמות ובאיכות לא נוכל להשיג ע"י עירווי מבני יפת ולא ע"י תערובת 'ערב רב', אלא רק בשיבת העם לשרשיו – "הן עם לבדד ישכון".

נשיא עצה למנהיגנו, שלא להקשיב ליועצים מפני "פן ירבה" אלא לרוח הקדש המפעמת בלב האומה ואומרת "כן ירבה" ואז יתקיים בנו "מפי עוללים וינקים יסדת עז וכו' להשבית אויב ומתנקם" (תהלים ח, ג).